

OBSAH

PŘEDMLUVA	11
1. CHARAKTERISTIKA PORADENSTVÍ	13
1.1 Stručný historický exkurz vývoje poradenství ve světě a v České republice	14
1.2 Vymezení a rozvoj poradenství	15
1.3 Přístupy a systémy	18
1.3.1 <i>Období hledání optimálního řešení</i>	19
1.3.2 <i>Koncepce integrovaného výchovně-rozvíjecího přístupu v poradenství</i>	19
1.4 Vybrané přístupy k poradenství	19
1.4.1 <i>Psychoanalytický (freudovský) přístup</i>	19
1.4.2 <i>Individuální psychologická koncepce A. Adlera</i>	20
1.4.3 <i>Behaviorální přístup</i>	20
1.4.4 <i>Experienciální přístup</i>	20
1.4.5 <i>Gestalt přístup</i>	21
1.4.6 <i>Racionálně-emoční přístup</i>	21
1.4.7 <i>Přístup pomocí transakční analýzy</i>	22
1.4.8 <i>Systemický přístup</i>	23
1.4.9 <i>Narativní přístup</i>	23
1.4.10 <i>Eklekticko-integrativní přístup</i>	23
1.5 Systémy poradenství	24
1.5.1 <i>Poradenství v rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR</i>	24
1.5.2 <i>Poradenství v oblasti školství</i>	25
1.5.3 <i>Poradenství ve zdravotnictví</i>	26
1.5.4 <i>Jiné typy poradenství</i>	26
1.5.5 <i>Občanské poradny</i>	26
1.5.6 <i>Poradenství prostřednictvím internetu</i>	26
1.6 Místo realizace poradenského procesu	27
2. METODY PORADENSKÉ PRÁCE	29
2.1 Základní metody práce s klientem	29
2.1.1 <i>Informace</i>	29
2.1.2 <i>Delegování</i>	30
2.1.3 <i>Objasnění</i>	30
2.1.4 <i>Ventilace</i>	31
2.1.5 <i>Podpora a povzbuzení</i>	31
2.1.6 <i>Interpretace</i>	31
2.1.7 <i>Trénink</i>	32
2.1.8 <i>Relaxační techniky</i>	32
2.1.9 <i>Konfrontace</i>	35
2.1.10 <i>Reflexe</i>	35

2.1.11 Modelové situace	35
2.1.12 Hraní rolí	36
2.1.13 Rozvoj vědomých způsobů zvládnání zátěže	36
3. PORADENSKÝ TÝM A INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE	39
4. PORADENSKÝ PROCES	43
4.1 Klient přichází poprvé	43
4.2 Struktura poradenského procesu	46
4.2.1 Počáteční fáze poradenského procesu	47
4.2.2 Prostřední fáze poradenského procesu	47
4.2.3 Závěrečná fáze poradenského procesu	48
4.3 Když běží čas v poradenství	49
5. VERBÁLNÍ KOMUNIKACE V PORADENSKÉM PROCESU	51
5.1 Důležité komponenty dialogu mezi poradcem a klientem	51
5.1.1 Aktivní naslouchání	51
5.1.2 Práce s otázkami	52
5.1.3 Jazyk v poradenství	54
5.1.4 Akceptace	54
5.1.5 Empatie	54
5.1.6 Kongruence	55
5.1.7 Zpětná vazba	55
5.1.8 Záznam rozhovoru	55
6. NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE V PORADENSKÉM PROCESU	57
6.1 Gestikulace	57
6.2 Haptika	57
6.3 Mimika	59
6.4 Proxemika (fyzická blízkost)	60
6.5 Posturologie	61
6.6 Kinezika	61
6.7 Teritorialita	61
6.8 Paralingvistické projevy	62
6.9 Produkce	62
6.10 Pláč	63
7. RIZIKOVÍ KLIENTI V PORADENSKÉ PRÁCI ANEB KOHO TAKÉ POTKÁVÁME	67
7.1 Depresivní klient	68
7.2 Suicidální klient	69
7.3 Nedobrovolný klient	71
7.4 Klient v odporu	73
7.5 Mlčenlivý klient	75
7.6 Klient s manipulativním chováním	76
7.7 Agresivní klient	77

7.7.1	<i>Vyhodnocení agresivního incidentu</i>	77
7.7.2	<i>Komunikace</i>	78
7.7.3	<i>Taktika vyjednávání a zklidňující techniky</i>	79
8.	PSYCHOLOGICKÁ PROBLEMATIKA ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOSTI	81
8.1	Školní připravenost z hlediska vývojové psychologie	82
9.	OBECNÉ POJETÍ PROBLÉMŮ VE ŠKOLE A TYPOLOGIE ŽÁKŮ S PROBLÉMY	87
9.1	Žák s konkrétním typem problému	88
9.2	Charakteristika žáka s problémy	88
9.3	Charakteristika problémů u žáků	89
9.3.1	<i>Problémy v oblasti výkonu a školního prospěchu</i>	89
9.3.2	<i>Problémy v oblasti chování</i>	90
9.3.3	<i>Problémy v oblasti citového prožívání</i>	91
9.4	Otázky prevence a poradenství u problémových žáků	91
10.	PORADENSTVÍ PRO NADANÉ A TALENTOVANÉ	95
10.1	Nadání	95
10.2	Základní termíny	96
10.3	Vyhledávání a identifikace nadaných a talentovaných z pohledu psychodiagnostiky	98
10.4	Přístupy práce s talentovanými a nadanými	99
10.5	Řešení školních problémů nadaných dětí	101
11.	PORADENSTVÍ VE VOLBĚ POVOLÁNÍ A PROFESNÍM VÝVOJI	103
11.1	Představa o svém budoucím povolání	104
11.2	Využívané modely poradenského postupu	105
11.2.1	<i>Model shody</i>	105
11.2.2	<i>Teoretický model profesního rozhodování</i>	106
11.3	Formování žáka k budoucí volbě povolání	106
11.3.1	<i>Mladší školní věk</i>	106
11.3.2	<i>Starší školní věk</i>	107
11.4	Psychologické vyšetření zaměřené na volbu povolání	108
11.4.1	<i>Získání informací před samotným vyšetřením</i>	109
11.4.2	<i>Vlastní psychologické vyšetření</i>	110
11.5	Profesní poradenství na středních školách	111
11.5.1	<i>Vývoj upřesňující volbu pro případné další studium na vysoké škole</i>	112
11.6	Profesní poradenství na vysokých školách	113
12.	PORADENSTVÍ V OBLASTI KYBERŠIKANY	115
12.1	Co je kyberšikana	115
12.1.1	<i>Formy a typy kyberšikany</i>	115
12.2	Otázky a možnosti výzkumného přístupu kyberšikany	116
12.3	Kyberšikana v číslech	118
12.3.1	<i>Zjištění ze zahraničních výzkumů</i>	118
12.3.2	<i>Výskyt kyberšikany v ČR</i>	119

12.4	Důvody vzniku a dopady kyberšikany	120
12.4.1	<i>Dopad kyberšikany na psychický stav oběti</i>	120
12.4.2	<i>Počítačová gramotnost</i>	121
12.5	Základní pravidla bezpečného internetu	121
12.6	Role poradců při zvládnání kyberšikany	121
13.	PORADENSTVÍ V OBLASTI TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	127
14.	PORADENSTVÍ A PORUCHY CHOVÁNÍ U DĚTÍ	133
14.1	Etiologie poruch chování	133
14.1.1	<i>Diagnostická kritéria</i>	135
14.2	Poradenství v oblasti neposlušnosti a opozičního chování	136
14.2.1	<i>Způsoby intervence</i>	137
14.3	Vyrušování ve škole a ve třídě	138
14.3.1	<i>Úrovně analýzy obecně</i>	139
14.3.2	<i>Intervence na úrovni dítěte</i>	139
14.3.3	<i>Intervence na úrovni učitel-žák</i>	141
14.3.4	<i>Intervence na úrovni školy</i>	141
14.4	Dětské krádeže a psychologické poradenství	142
15.	PORADENSTVÍ V OBLASTI HYPERKINETICKÉ PORUCHY (ADHD)	145
15.1	Diagnostická kritéria ADHD	145
15.1.1	<i>Nepozornost</i>	145
15.1.2	<i>Hyperaktivita</i>	146
15.1.3	<i>Impulzivita</i>	146
15.2	Typy ADHD	146
15.3	Psychologická problematika dětí s ADHD	147
15.3.1	<i>Vývoj dětí s ADHD</i>	147
15.3.2	<i>Socializace předškolního dítěte s ADHD</i>	149
15.3.3	<i>Specifické projevy chování u dětí s ADHD</i>	150
15.4	ADHD v sociálním prostředí	151
15.4.1	<i>Dítě s ADHD v rodině</i>	151
15.4.2	<i>Dítě s ADHD ve škole</i>	152
15.4.3	<i>Dítě s ADHD a vztahy s ostatními dětmi a okolím</i>	152
15.5	Jak pracovat s ADHD	153
15.5.1	<i>Informovanost a příprava rodičů</i>	153
15.5.2	<i>Kognitivně-behaviorální přístup</i>	153
15.5.3	<i>Některé zásady práce s dětmi s ADHD ve škole</i>	155
15.5.4	<i>Některé zásady práce a opatření pro děti s ADHD</i>	155
16.	PSYCHOLOGICKÁ PROBLEMATIKA PORUCH UČENÍ	157
16.1	Etiologie poruch učení	157
16.1.1	<i>Biologicko-medicínská rovina</i>	157
16.1.2	<i>Kognitivní rovina</i>	158
16.1.3	<i>Behaviorální rovina</i>	159
16.2	Stručná charakteristika specifických poruch učení	159

16.2.1	<i>Dyslexie</i>	159
16.2.2	<i>Dysgrafie</i>	161
16.2.3	<i>Dysortografie</i>	161
16.2.4	<i>Dyskalkulie</i>	162
16.2.5	<i>Dyspraxie</i>	163
16.3	Psychosociální postavení dětí s poruchami učení	163
16.3.1	<i>Situace v rodině</i>	164
16.3.2	<i>Postoje učitelů</i>	164
16.3.3	<i>Postoje spolužáků</i>	165
16.3.4	<i>Postoj k sobě samým</i>	165
16.4	Vybrané metody nápravy poruch učení	165
17.	PORADENSTVÍ V OBLASTI MENTÁLNÍ RETARDACE	169
17.1	K terminologickým otázkám mentální retardace a mentálního postižení	169
17.2	Poradce, diagnostika a rozvoj potenciálu osob s mentálním postižením	173
17.2.1	<i>Obecná doporučení pro rozvoj potenciálu osob s mentální retardací</i>	177
17.3	Poradce a osvěta	179
17.4	Poradce a rodina s člověkem s mentální retardací	184
17.5	Poradce a dospívání člověka s mentální retardací	190
18.	PORADENSTVÍ VE SFÉŘE DROGOVÝCH A DALŠÍCH ZÁVISLOSTÍ	193
18.1	Klient závislý na návykových látkách	196
18.2	Cyklus motivace k léčbě	199
18.2.1	<i>Nestojí o změnu</i>	200
18.2.2	<i>Rozhodování</i>	200
18.2.3	<i>Rozhodnutí</i>	200
18.2.4	<i>Jednání</i>	200
18.2.5	<i>Udržování</i>	200
18.2.6	<i>Recidiva návykového chování</i>	200
18.3	Problematika patologického hráčství	201
18.3.1	<i>Vývoj patologického hráčství</i>	202
18.3.2	<i>Poradenská práce s klientem závislým na hře</i>	203
19.	PORADENSTVÍ U PORUCH PŘÍJMU POTRAVY	205
19.1	Principy základního psychologického poradenství	206
20.	INSTRUMENTÁLNÍ SLOŽKY SOUŽITÍ A RITUÁLY	211
20.1	Rituály a jejich význam	212
21.	SKUPINOVÉ PORADENSTVÍ	215
21.1	Styly vedení skupiny (role, které zaujímá poradce, tj. vedoucí skupiny)	217
21.1.1	<i>Autoritářský styl</i>	217
21.1.2	<i>Demokratický styl</i>	217
21.1.3	<i>Liberální styl</i>	218
21.2	Spoluvedení skupiny	219
21.3	Klienti, s nimiž se v rámci skupinové práce pracuje obtížně	220

21.3.1	<i>Monopolista</i>	220
21.3.2	<i>Pomocník poradce</i>	221
21.3.3	<i>Spravedlivý moralista</i>	221
21.3.4	<i>Obhájce zvláštního zájmu</i>	221
21.3.5	<i>Tichý uzavřený člen</i>	222
21.3.6	<i>Pomoc odmítající sudič</i>	222
21.3.7	<i>Intelektualizátor</i>	222
21.3.8	<i>Agresor</i>	222
22.	DŮVĚRNÉ INFORMACE, MLČENLIVOST, OHLAŠOVACÍ POVINNOST	225
22.1	Ohlašovací povinnost aneb Na co také musíme myslet	226
22.1.1	<i>Nepřekážení trestného činu a neoznámení trestného činu</i>	226
23.	ETICKÉ PROBLÉMY PORADENSTVÍ	231
	LITERATURA	233
	SHRNUTÍ	243
	SUMMARY	245
	VĚCNÝ REJSTŘÍK	247